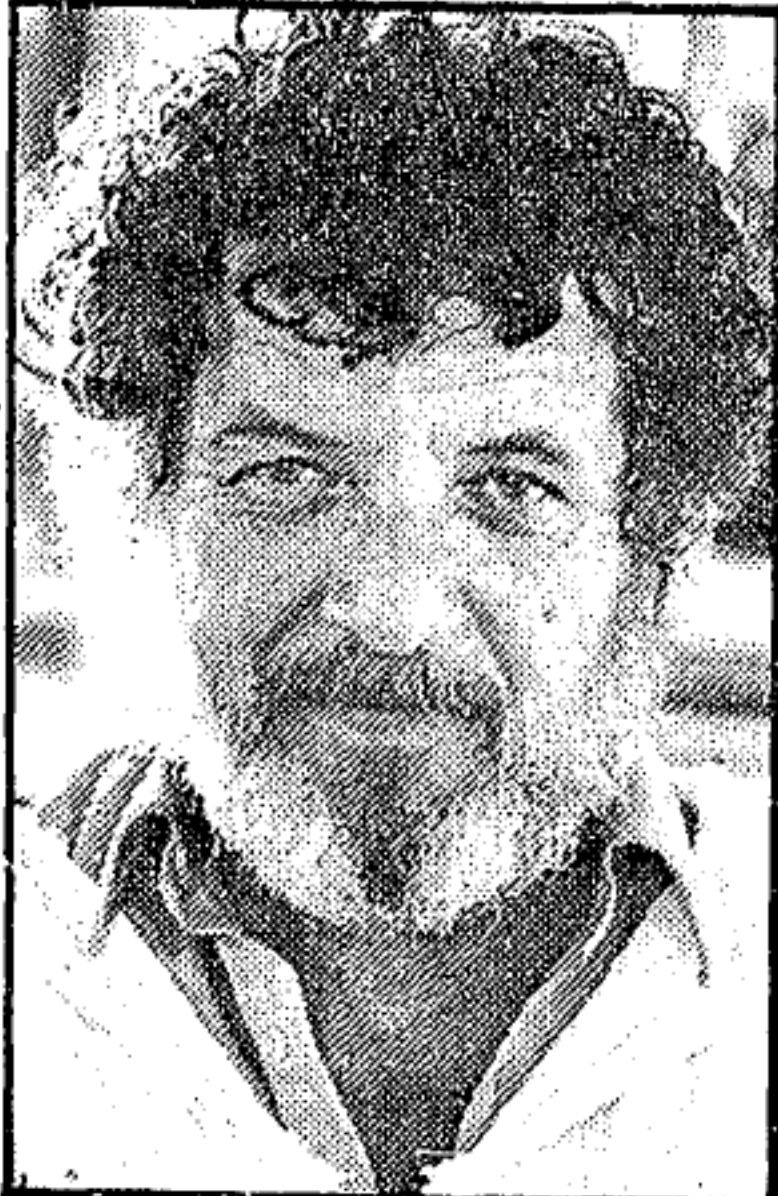

סלט מעורב בברכת הנהנין

גבריאל צפרוני

דן בן-אמוץ

היה המילונאי הראשון בתולדותיה. שונה הדבר במילונו החדש של בן-אמוץ. כל מלה ותעודת לידה בצירה. וזו מצויה בחלק השני דווקא. ואם לא די בזאת, בא החלק השלישי, המצויר והמגונדר בפוטוגראפיקה וברישר מים, מדור מפוזר המשתרע על פני שלוש מאות הרפים, שאחידותו במלל הנבון, החיי דודיי-ממזרי, המלווה בנאמנות את המודפס. אף במדור זה, כמו בשניים שקדמו לו, מושי קע ידע רב בהיסטוריה.

למעלה מ-1250 מלים בריאות בשר, כר- לות מראה, מצאו מקום בתלק הראשון. אך לא על המלים לברזן ישתבח מילון שכזה, ייחודו - בניאור המלווה אותן. לא נפרזו אם נאמר שהמלים מלוות במספר דומה - ואף יותר - של פלייטונים ובני פלייטונים. למר- בה ההפתעה, לשון הפרפראות הביאורי מעודנת למדי. כאן ידע בן-אמוץ לנצל כרבי עי, אלף שנות קונקורצניות וכל יתר ענפי מחקר הנוגעים ללשון וגילוייה, מסתוריה ומצביירוחה. ברכה רבה מחזיק הספר לקורא המעיין, שיעורר סקרנותו במודע ובצורה תתי-הכרתית. האם מחברנו אנוכי מדי, מכדי לחלק תהילתו עם קודמיו, שאת פרי יצירתם נטל מן המוכן? או שמא יש להניח כי מחמת צניעות יתרה, שלא להיתלות באילנות גבר- הים. בקידה עמוקה הוא מעלה על השער האחורי דברי י"ח טביוב מסוף המאה הקוד- מת, יעקב פיכמן משלהי מלחמת העולם הראשונה, ויעקב רבינוביץ מראשית שנות העשרים, על היגע שהתיגעו בכנין מלים וחיפושים אחריהן. ולמען לא יבולע לאיש שגאלם מהחשכה, הוא מסיים בדברי עצמו מודפסים בכתב רש"י חייכני, שכל כולו כצי- פיחית ברכש, הסוכב על המלה המודרנית העברית: "אבראו".

אם גערנו קלות מכן-אמוץ על שלא התפי- נה להזכיר את כל אותם שעמלו בקוני- קורדנציות של התנ"ך, החל מסנט קארא, שיחד עם זמש מאות פרחי כמורה הכינו בלי- טינית ובעברית, עשרות כרכים מאובקים בספריה של הוטיקו; או יורשיהם העבריים יצחק נתן, ויורשו אליהו בחור המכונה התשי- בי, שהיה גם מורו של התשמן אוגדיו, חוקר קתולי נודע, ודי קלויא, ויוהן בוקסדארף - האב והבן, שטרחו להודיע ברבים שאין לחשי- דם כאהבת ישראל, חרף האהבה המרובה

ה"כליל" הנוכחי מעלה בזכרוננו ניהוח מגרים שגירה נחירינו כאשר הופיע ספרו המשותף עם שלמה שבא, "ארץ ציון וירוש" לים". יודעי דבר זכרו וראי, שנימים שאינם רחוקים, נתן הצמד עינו גם בתלמוד וכדרך הנבירה המקובלת עליהם, קיבצו כלי חמד שעושר לשון בעליו שמור להם - לטובתנו - כנכסי צאן ואן זהב אופיר. כך, שספר מאסכולה זו של רזן בן-אמוץ קשה להגדירו, אבל קל לזהותו. מכאן שטהרתה הקלאסית של הלשון המשומרת וחושו הלשוני הרגיש של המהדיר, הפכו מליצות נדרשות, שלכאר- רה אבר עליהן הכלח, ל"סלט" לשוני רבי- טעם, מוגש בהידור ססגוני. ללמדנו, שבא- רצנו ובשפתנו, לא כל מה שקבור, גם מת. תחיית המתים איננה רשות אלא חובה. כך בארכיאולוגיה, וכך בחקר השפה. אלא שבך אמוץ משתמש כבמטה קסם בכל חידושי הר- פואה, להחיות המליצה כלשון דיבור מש- עשעת, ובהנשמה מלאכותית מבורכת, מחו- לל הוא לעינינו פלאי-פלאים של נצחונות במלחמת השפה העברית על קיומה והתחד- שותה, תוך טראנספיגורציה מהנה ומאלפת. אם אליעזר בן-יהודה הורה "דבר עברית והבראת" בעל ה"כליל" שלנו הולך בעקבו- תיו ומורנו היאך ליהנות בנועם מבריאות שכזו.

בן-אמוץ הוא כידוע בחזקת מילונאי חר- שן. חברתו לאותה מילונאות-מילונאות היוצרת אכסניה למלים, נתיבה בן-יהודה, נקטה ביחס נוקשה, כמעט דתי לגבי מלים שהצילה מתהום הנשיה או סתם מאבדון. דן בן-אמוץ נתן את הצבע - כשרון שאינו גטול ערך כאשר מדובר בספר שזכה לתהודה רכה. הפעם נגמל מחברנו משותפיות. ה"כליל" מחולק למילון ולאוסף רשימות מאותם ימים, שבהם הרומנטיקה של השפה היתה נשמת אפה, והמילון משרתה כמבוא הסברתי. אפי- לו תהיו רחוקים ת"ק פרסה מהשקפתו ושיט- תו המעברית של מחדשם, - בכתב רגיל ובכתב רש"י, לא תצאו חובת הנאה מקריאה תמה ללא חיובים, שבהמשך יהפכו לצחקו- קים ממש. מי ששכח כבר אותה שפה ארכי- אית, ימצאנה כאן מחדש. מי שמעורר לא הכירה ולא התנסה בה, יברך על הגילוי. כבר אמרו חכמים שמילונים משולים לקניבלים. יוצריהם נבלעים בהם, מבלי להשאיר עק- בות, כך שהתרבות האנושית לא יודעת מי

דן בן-אמוץ / "כליל תפארת המלי- צה" / הוצאת "מציאות" / תל-אביב, 1985

אלו היה דן-אמוץ חי בימי המבול, סביר להניח, שנח היה אוספו לתיבה כבן מאר- מץ והחברה האנושית היתה משבצת אותו בתחום התופעות העל-טבעיות המרחפות בח- לל שבין הנס לאגדה. מאחר שידוע ליודעי חן, שמוצאו הספרותי של בן-אמוץ, במחציתו הראשונה של האלף השישי לבריאה, פטורים אנו מלהציגו מכל צדדיו הספרותיים. ספרו החדש "כליל תפארת המליצה" הנו כלי יקר נוסף בסידרה של מאספים כרוכים, ענוכים ומשורכים, לתוכם הריק מיכמנים לשוניים משפתנו - שפתי-עבר, מראשית תקופת ההי- שכלה ועד ימינו אלה.

הוצאת מסדה מברכת

את רות אלמוג

מחברת הספר

"צוענים בפרדס"

על זכיתה בפרס זאב

לספרות ילדים ונוער לשנת תשמ"ז

וכן את דורית אורגד

מחברת הספר

"שני חברים

בממלכת הצלבנים"

על זכיתה

בפרס ע"ש מרדכי ברנשטיין

לספרות ילדים לשנת תשמ"ז